

Lakatos-Fleisz Katalin
A MEGFIGYELÉS SZENVEDÉLYE

Két dolog jutott eszembe Mán-Várhegyi Réka legújabb regényét¹ olvasva. Az egyik: ez a regény rendkívül magas alak- és hangulatteremtő affinitásról tesz tanúbizonyságot. (Ezért sem tudtam letenni, majdnem egy ültőmben olvastam el.) A másik viszont, hogy a finom részletekbe, a már-már kényeseres értelmezői vibrálásba belefűl az a mondanivaló, amiért vélhetően ez a regény megszületett.

Lássuk az utóbbit, a mondanivaló kérdését. Kissé lejárátott fogalom ez, mi tagadás, nem hangzik jól az irodalmi közbeszédben. Mintha a szerző itt minden tekintélyével le akarna valamilyen üzenetet nyomni a szegény olvasó torkán. Vagy volna valami általános jelentés elbújtatva a sorok között, amit mindenkinek egyöntetűen fel kellene ismernie. Persze az iskolázott olvasó tudja, hogy nem szerzői szándékot, hanem szövegszándékot keresünk (Eco nyomán). Egyébként is, mint tudjuk Barthes-től, a szerző halott. És akkor már a részletgazdagság, a forma iránti megnövekedett igény is képes mondanivalót hordozni, csak meg kell találnia a megfelelő olvasót, aki lassan a részletekre odafigyelve olvas. És ha nem történik semmi, ez ugyanúgy lehet a történet magva, mondanivalója – a legnagyobbaktól tanulhattuk ezt.

A *Mágneshegy* több szálon futó történeteiben viszont igenis történnek a dolgok. Réka – a történet elején egyes szám első személyben megszólaló elbeszélő – első bizonytalan lépéseit teszi a tudományos életben, egy vidéki szociológus konferencián ismerjük meg, amelyen még ugyan nem ad elő, de megfigyelőként remek, telitalálatos leírásokat ad a konferencia résztvevőiről, a tudományos élet vitrinjén óhatatlanul keletkező repedésekről. Utóbbira példa, hogy az előadók rendszerint hosszabb szöveggel készülnek, és mivel kevés az idő, monotonon, hangsúlytalanul felolvassák, amire szinte senki sem figyel, ráadásul mindenki a bőséges konferenciaebéd után ejtőzik stb. Aki részt vett már konferenciákon, az tudja, hogy nagyjából így történnek a dolgok. Az elbeszélő szemében pillantjuk meg először a regény a

---

1 Mán-Várhegyi Réka: *Mágneshegy*. Budapest, 2018, Magvető.

következőkben két másik történet szálon futó szereplőjét: Börönd Enikő és Bogdán Tamás egyetemi tanárokat, mindketten már befutott értelmiségiek.

A második rész – immár egyes szám harmadik személyű narrációban – azzal indul, miszerint a harmincas éveiben járó Börönd Enikő 1999 nyarán hazaköltözik New Yorkból, és a továbbiakban bekapcsolódik a budapesti tudományos életbe. Érteni vélem ezt a karaktert, mármint azt, hogy a regény kitérített figyelmet szentel neki. Gazdag budai család sarja, a tudományos élet üdvöskéje, hogy úgy mondjam, celebje. Börönd Enikő regénybeli lényegét, egyfajta „Gestalt”-ját abban foglalhatjuk össze: sokadik generációs értelmiségi. Amellett, hogy olvasásra csábít ez a karakter – mert ki ne szeretne celebekről olvasni, különösen ha nyomorúságaikat is felvillantja a szöveg –, meglévő társadalmi feszültségeket élez ki: az első és a sokadik generációs értelmiségi közötti határvonalakat. Az első generációs értelmiséginek a regényben Bogdán Tamás és az „örök tanársegéd”, Regina a képviselői. Viszont Bogdán Tamás és Regina sorsa sem egy képletet követ: előbbi a tudományos élet teljes jogú tagja, bajai származását – házasságával együtt – sikeresen lerázta magáról, míg Regina irigységgel vegyes ambíciókkal bukdácsol a vidékiség hepehupáin. Mesteri módon érzékelteti ezt a kettősséget a nemzetközi konferenciáról szóló rész: az tudnillik, hogy Regina először van angol nyelvű konferencián, és mennyire izgul az előadása miatt. Enikő vele ellentétben nyugodt és összeszedett, látszik rajta a tapasztalat. De ha már a találkozásokról esik szó, az első rész narrátora, a szociológushallgató Réka mind Enikővel, mind Tamással kapcsolatban áll, Enikőnek tanítványa, Bogdánnal viszont viszonya van, erről szintén egyes szám első személyben tudósít. Kár, hogy a regényben ez egy hamvába holt történet szálon marad, pedig ha már felvetette a történetet – a 3. és az 5. részben búvópatakszerűen –, az olvasó többre lenne kíváncsi. Különösen, hogy miután Réka hazaköltözik Békásmegyerve, egy szó sem esik erről a kapcsolatról.

Börönd Enikő budapesti visszaérkezésének harmadik személyű narrációja sem egységes. Van egy stilizált „ők” nézőpont, vélhetően a távoli ismerősök közbeszéde, variáció az „ennek a típusnak minden sikerül” témájára. Majd belép Regina igazságtalanságot (irigységet?) tematizáló szólama, amely végső soron pontosítja, eseményekkel is

alátámasztja ezt a szólamot. Ezt árnyalja viszont az elbeszélői kamera közelítő tekintete, amiből megtudhatjuk, Enikőnek is megvan a maga baja, anyakomplexussal küzd, pszichológusa is a szülői minták ismétlésével traktálja, ráadásul egyik kapcsolata sem tudta lekötni hosszabb ideig. A kamerahasonlatot nem véletlenül említettem: érdekes és jelentéses formája az elbeszélésnek a jelen idejű narráció: egyidejűséget, minden itt és most történik érzését adja az olvasónak.

A regény egészében az egyes szám első és harmadik személyű elbeszélésmód váltakozik, és ennek megfelelően a nézőpont is. A nézőpont váltakozása – amely mindenütt precíz, finom megfigyelésekkel teli – és a jelen idejű narráció végig azonos izgalomban tartja az olvasót. A regénynek körülbelül a közepétől azonban kifulladásra mondandó úgy, hogy továbbra is nagyon jó alak- és helyzetrajzokat kapunk Enikő anyjáról, Mártáról, nagynénjéről, az elsőkönyves Zsókárról, Réka békásmegyeri életéről, Tamás békásmegyeri kutatásairól, és a kerületben élő embereket is testközelbe hoz a szöveg. Viszont ezek az innen-onnan bevarrt szálak feleslegesen zsúfolttá, szétesővé teszik a regényt. A kevesebb több lett volna. Olyan ez, mintha elszabadult volna egy szöveggépezet, és feldolgozandó híján üresen jár – ugyanolyan szakszerűséggel. Pedig a felvetett történetiszálak nagyon izgalmasak. Különálló regényt érdemelne akár Enikő története, a hazájába „visszasocializálódó” nagypolgári nőé, de ugyanúgy Bogdán Tamásé is, aki katedrára kerülve és megérezve a siker ízét – ezzel együtt a diáklányok rajongó tekintetét – szűknek érzi házasságát, pedig küzd az őt ért hatások ellen. Vagy ha mozaikszerű tabló lenne a budapesti értelmiségi elit helyzetéről, a szöveg valóban lehetne arabeszkszerű, de az alakokat megfelelő szintű közelségben-távolságban mozgatva.

Mégis, azt hiszem, többször elő fogom venni ezt a regényt, akkor a történet mögött az apró részletek ízét, az alakokat és a rendkívül izgalmas miliót keresve.